

Zgodovinski zapisi 2004–2017

Namesto uvodnika podajam tokrat nekaj podatkov iz vsebine dosedanjih izdanih strokovnih publikacij Zgodovinski zapisi Zgodovinskega društva Ormož, ki bo praznovalo 7. julija svojo polnoletnost, osemnajst let svojega delovanja.² Ni okrogla obletnica, pa vendar je za nami prehojenih osemnajst lepih, aktivnih in tudi uspešnih let, v katerih smo izvedli več predavanj, sodelovali v njih ali organizirali kar nekaj simpozijev, izdali štirinajst številčk strokovne publikacije Zgodovinski zapisi in kar nekaj zbornikov simpozijev/okroglih miz. Vsa leta delovanja sodelujemo s Pokrajinskim muzejem Ptuj Ormož, Enoto Ormož, z drugimi institucijami in s posamezniki, s pomočjo katerih so naši zastavljeni cilji tudi doseženi. V nadaljevanju prispevka bom podrobneje predstavila predvsem našo osrednjo strokovno publikacijo Zgodovinski zapisi, medtem ko velja zbornike referatov simpozijev, okroglih miz in druge izpeljane aktivnosti podrobneje predstaviti v prihodnji številki Zapisov.

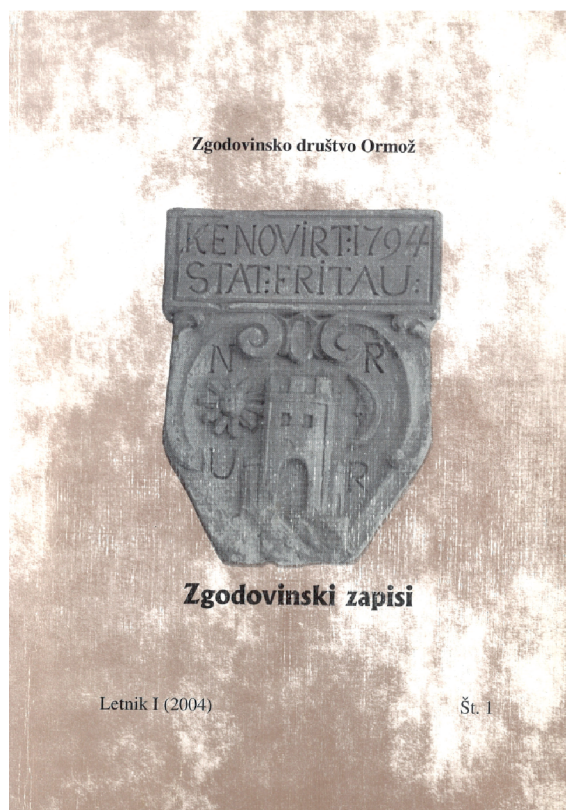
V okviru svojega založniškega delovnega programa so si takratni člani Zgodovinskega društva leta 2003 zadali nalogo periodičnega izdajanja lastne publikacije, ki so jo poimenovali Zgodovinski zapisi. Doslej smo v štirinajstih številkah objavili že sto triinpetdeset prispevkov s področja arheologije, etnologije, umetnostne zgodovine, zgodovine... – vse z namenom razširiti naše kulturno obzorje in védenje o ljudeh in dogodkih, ki so zaznamovali vsakdanjik širšega ormoškega območja v bolj ali manj časovno oddaljeni preteklosti. Zgodovinski zapisi so od leta 2015 dostopni tudi v digitalni obliki na spletnem naslovu Digitalne knjižnice Slovenije, s čimer se lahko tudi malo pohvalimo, saj smo, kolikor nam je znano, edino Zgodovinsko društvo v Sloveniji, ki je k temu pristopilo. V tem času smo sodelovali z mnogimi, v nadaljevanju, omenjenimi avtorji prispevkov, katerim se že na tem mestu iskreno zahvaljujemo za njihov trud in čas, k sodelovanju pa jih vabimo tudi v prihodnosti. Zahvala velja prav vsem članom društva (predvsem pa predsedniku društva Tonetu Luskoviču in naši dolgoletni lektorici Nadici Granduč, ki je jezikovno pregledala vse naše dosedanje tiskane izdaje), Občini Ormož, Pokrajinskemu muzeju Ptuj Ormož, enoti Ormož, ter drugim, ki ste na kakršen koli način prispevali k uresničitvi in uspehu naše periodične publikacije.

Prva številka Zgodovinskih zapisov je bila izdana leta 2004 in že takrat smo k sodelovanju povabili ljudi različnih poklicev in znanj, predvsem pa raziskovalce ormoške preteklosti, ki smo jo želeli predstaviti domači in širši množici bralcev. Omejevali nismo nikogar, ki je pokazal interes za sodelovanje, saj menimo, da je bodisi zgodovinska, etnološka, sociološka, geografska ali kakšna druga tema, ki obravnava naše območje, lahko enako privlačna in zanimiva za naše bralce. Prispevki lahko posegajo časovno v vsa zgodovinska obdobja, saj je za nas najpomembnejše, da prispevamo z našo publikacijo k spoznavanju in spoštovanju kulturne dediščine ter k oblikovanju zgodovinskega spomina in identitete.

¹ Manica Hartman, urednica Zgodovinskih zapisov, Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, OE Ormož, Grajski trg 1, Ormož.

² Ustanovni občni zbor Zgodovinskega društva Ormož je bil sicer že 22. februarja 1997; tega dne so se zbrali v dvorani Gasilskega društva ormož člani iniciativnega odbora (Samo Simonič, Rudi Pevec, Marija Lah, Zvonko Bešvir, Franc Šulek, Vera Šulek in Franc Krnjak) in še Nadica in Jože Granduč, Alenka Simonič, Minka Rajh, Pavla Lah ter Katja in Milena Krnjak. Na ustanovnem občnem zboru so izvolili organe društva – predsednik je postal Samo Simonič, tajnik Rudi Pevec in blagajnik Franc Krnjak. Člani društva so se občasno sestajali, vendar pravega zagona ni bilo. Problemi so nastali pri notarski overitvi podpisov, saj je ta postopek trajal predolgo, sicer po naši krivi, vse do pomladi 1999. V tem času se je spremenila zakonodaja, tako da ni bilo več potrebnih deset podpisnikov- ustanoviteljev, temveč trije, in tudi predolg čas med overovatelji pri notarju ni bil v skladu z veljavno zakonodajo. Zato smo morali društvo ustanoviti še enkrat (fiktivno), kot datum uradnega ustanovnega zbora društva šteje 19. april 1999. Franc Krnjak, Zgodovinsko društvo Ormož, kronološki zapis, Zgodovinski zapisi I. (ur. Robert Belec, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2004, str. 6. Vpis v poslovni register pa je bil opravljen 7. julija 1999 (op. avtorice).

V prvi številki je bilo objavljenih devetnajst prispevkov in toliko prispevkov smo se ponovno razveselili leta 2007, ko smo izdali najboljšo publikacijo do sedaj. Urednikovanje prve in druge številke, ki je izšla naslednjega leta, je prevzel Robert Belec.

Naslovnica prve številke.

Zgodovinski zapisi	
KAZALO	
ROBERT BELEC ZGODOVINSKIM ZAPISOM NA POT.....	4
JANKO SEVER 1941- 2003	5
FRANC KRNIJAK ZGODOVINSKO DRUŠTVO ORMOŽ.....	6
JOŽE RAKUŠA VINARSKA ZADRUGA "LJUTOMERČAN", SV. BOLFENK PRI SREDIŠČU 1921 - 1932 ¹	8
ZDENKA PLEJNŠEK POLITIČNO DOGAJANJE V ORMOŽU IN OKOLICI MED LETI 1918 IN 1941	9
FRANC KRNIJAK PERCELNO PISMO SREDIŠČANOM	18
TONE LUSKOVIČ ZADRUŽNA IN KMETIJSKA PODJETJA V OBČINI ORMOŽ 1898 - 2000.....	19
FRANC ŠULEK SV. JOŽEF Z OTROKOM	30
PETER LUKNJAR KATASTRSKA OBČINA HUM V LETU 1824	32
NEVENKA KORPIČ ETNOLOŠKA ZBIRKA IN SPREMLJAJOČE RAZSTAVE V GRADU PRI VELIKI NEDELJI.....	43
RAJKO TOPOLOVEC BIL SEM DIJAK DIJAŠKEGA DOMA V ORMOŽU	47
STANE HORVAT ZAČETKI ŠOLSKEGA POUKA PO OSVOBODITVI NA KOGU.....	51
FRANC KRNIJAK ORMOŠKI IKAR.....	56
MIRAN FIŠER PRIPRAVE NA VOJNO SO SE ZAČELE Z MSNZ	58
MAG. JURJ FERME POVZETEK GRADIV POSTAJE MILICE ORMOŽ O OSAMOSVOJITVENEM PROCESU IN VOJNIH DOGODKIH V OBČINI ORMOŽ V LETU 1991	62
ERNEST PLEH DIVERZANTSKI VOD TO ORMOŽ V VOJNI ZA SLOVENIJO.....	69
VINKO ŠTEFANČIČ ML. VOD TO ORMOŽ PRI VAROVANJU BARIKADE POD HUMOM	72
MIRAN FIŠER USTANOVITEV OBMOČNEGA ZDRUŽENJA VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO ORMOŽ	73
FRANC KRNIJAK RUDOLF MAISTER - VOJANOV	77
FRANC KRNIJAK IZ PORUMENELEGA TISKA	77
3	

Avtorji prispevkov prve številke so bili: takratni predsednik društva Robert Belec, ki je zapisal uvodnik in spominski zapis Janku Severju, našemu umrlemu članu, Franc Krnjak, Jože Rakuša, Zdenka Plejnšek (Kresnik), Tone Luskovič, Franc Šulek, Peter Luknjar, Nevenka Korpič, Rajko Topolovec, Stane Horvat, Miran Fišer, mag. Jurij Ferme, Ernest Pleh in Vinko Štefančič ml..

Drugo številko za leto 2005 smo obogatili s trinajstimi prispevki; avtorji so bili naši člani:³ Zvonko Bešvir, prof. kemije Peter Luknjar, zbiratelj ljudskih šeg in navad Franc Krnjak (avtor kar petih prispevkov), univ. dipl. pravnik, ljubiteljski zgodovinar in predsednik Zgodovinskega društva Ormož Tone Luskovič, prof. zgodovine in sociologije Zdenka Kresnik, zgodovinar, raziskovalec preteklosti in izumitelj Rajko Topolovec, nekdanji učitelj in slovenist iz Miklavža pri Ormožu Ciril Vnuk in etnologinja Nevenka Korpič. Od leta 2006 do 2008 je delo urednice naših strokovnih publikacij in drugih tiskanih izdaj prevzela Zdenka Kresnik.

Izdajo Zgodovinskih zapisov za leto 2006 so nam tako kot preteklo leto omogočila različna ormoška podjetja. Svoje znanje in trud za nastanek nove številke Zapisov so prispevali strokovni sodelavci, kustosi istega leta ustanovljenega Muzeja Ormož (Nevenka Korpič, Simona Menoni, Brane Lamut, Zdenka Kresnik in Marko Mele). V omenjeni številki sta podala svoj prispevek tudi Viktor in Metka Vrbnjak iz Selnice ob Dravi, sodelavka Zgodovinskega arhiva Ptuj Marija Hernja Masten, člani Zgod. društva (Tone Luskovič, Franc Krnjak, Ciril Vnuk, Rajko Topolovec in Iztok Luskovič) ter prof. biologije Maja Botolin Vaupotič in Frane Goljevšek iz Izole.

Vsebina druge številke Zgodovinskih zapisov.

KAZALO	
PETER LUKNJAR HUM V FASLSKIH TABELAH V LETU 1754.....	4
ZVONKO BEŠVIR PETER DAIJKO	10
FRANC KRNIJAK KOČEVARJEV ROD ¹	13
FRANC KRNIJAK KATASTRSKA OBČINA VOBRANCI	19
FRANC KRNIJAK ORMOŠKI MOST	21
FRANC KRNIJAK SREDIŠKI ZDRAVNIKI PO LETU 1910	30
FRANC KRNIJAK KIP "MAJKE BOŽJE" IN KIP TRPEČEGA ZVELIČARJA - ECCE' HOMO, V SREDIŠČU	36
TONE LUSKOVIČ VINARSKA ZADRUGA "LJUTOMERČAN", SV. BOLFENK PRI SREDIŠČU 1921 - 1932.....	39
ZDENKA KRESNIK PRIZADEVANJA ORMOŽANOV ZA LEPEŠE IN V ARNEŠE MESTO MED LETI 1918 IN 1941	60
RAJKO TOPOLOVEC JOŽE KERENČIČ NI BIL ZA "TAKŠEN" KOMUNIZEM!.....	68
RAJKO TOPOLOVEC OB ŠESTDESETLETNICI IL SVETOVNE VOJNE NA NAŠEM OBMOČJU.....	73
CIRIL VNUK KRUH MOJH MLADIH DNI	79
NEVENKA KORPIČ PRAZNIK KOLIN	88

³ Poklicno izobrazbo ali pripadajoči naziv avtorjev podajam glede na leto, v katerem so omenjeni.

Člani društva in gostje na predstavitvi Zgodovinskih zapisov št. 3. februarja 2007 v Lovski sobi Hotela Ormož. Foto: Štefan Hozyan.

17. decembra 2007 smo v prostorih Osnovne šole Ormož predstavili najboljše Zgodovinske zapise do sedaj, saj je številka obsegala kar sto enainšestdeset strani; objavili smo devetnajst obsežnih prispevkov. Avtorji so bili kustosi ormoškega muzeja (Brane Lamut, Nevenka Korpič, Marko Mele, Simona Menoni in Zdenka Kresnik), dipl. inženir organizacije dela Rajko Topolovec, dipl. inženir agronomije Ivan Kukovec, študentka medicine Katja Krnjak, slovenist Ciril Vnuk iz Miklavža pri Ormožu, predsednik Zgodovinskega društva Anton Luskovič, prof. biologije in kemije Maja Botolin Vaupotič, raziskovalec preteklosti Franc Krnjak, predsednik OZVVS Ormož Miran Fišer, Zvonko Meško iz Svetega Tomaža, učenke OŠ Ormož Jelka Kovačič & Sara Prapotnik ter Lučka Havlas & Nuša Kuharič. Ker je šlo za precejšen finančni zalogaj, smo se tudi tokrat obrnili po pomoč na različna podjetja in institucije. Istočasno smo postavili na dvorišču za osnovno šolo na ogled Franciscovo vodno turbino.

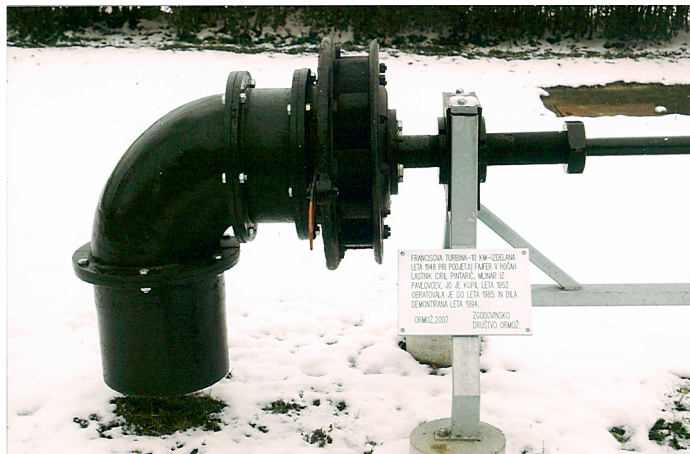

Člani društva in gostje na predstavitvi Zgodovinskih zapisov št. 4, 19. decembra 2007, v Osnovni šoli Ormož. Arhiv Zgodovinskega društva Ormož.

Decembra 2008 smo izdali peto številko z enajstimi (vsebinsko in slikovno bogatimi) prispevki. Takratna urednica prof. Zdenka Kresnik je v uvodniku takole zapisala: *Publikacija prihaja med nas v letu, ko po vsej Sloveniji proslavljamo 500-letnico rojstva Primoža Trubarja, na lokalni ravni pa praznuje desetletnico obstoja naša pomembna izobraževalna ustanova – Gimnazija Ormož. Njena ustanovitev v letu 1998 je bila izrednega pomena za mesto in njegovo okolico,*

saj sta dobila prvo srednjo šolo in dijake, ki znanje pridobivajo v domačem kraju in nato njegovo ime odnesejo v svet. Zato letošnje številko Zgodovinskih zapisov posvečamo temu jubileju ormoške gimnazije z željo, da bi še naprej kvalitetno izobraževala svoje dijake ter se aktivno vključevala v kulturne in razvojne projekte svojega kraja.

Tudi tega leta so nam pri izdaji naše strokovne publikacije pomagali Občina Ormož ter nekateri donatorji in sponzorji.

Gostje na predstavitvi Zgodovinskih zapisov. Foto: Štefan Hozyan.

Zgodovinski zapisi	
KAZALO	
UVODNE BESEDE.....	8
SUSIJA POSAVEC: PRVIH DESET LET GIMNAZIE ORMOŽ.....	5
NEVENKA KORPI »FUMI PA TUDI VZIMI ROŽE CV TEJO«.....	18
BRANE LAMUT OB RAZSTAVI: KAMEN V DAVNINI, KAMNINE, FOSILI, KAMNITA ORODJA.....	24
MAG. FRANC ZEMLJI ALI SE ŽELEZNICA ZA PREKLJIO IN PREKMURJE ZA NE ŠELE NA PRAGERSKEM?.....	32
MAJA BOTOLIN VAUPOTI FRANC ZGONC – DOMOLJUB, KI JE Z LJUBEZNJO DO BLIŽNJEGA POMAGAL MNOGIM.....	43
IVAN KUKOVEC KAJ VSE LAIKO DOŽIVI PRELEK, E GRE V SVET.....	46
FRANC KRNIJAK »DOSJE MAR EC«.....	52
MARIVKA POLI IN BARBARA KIRI PO SLEDEH DR. OTMARJA MAJERI A.....	65
RAJKO TOPOLOVEC DRUŠTVA KMETSKIH FANTOV IN DEKLET IN TOVARIŠ JOŽKO TOMAŽI ZA AFIRMACIJO IN NAPREDEK NAŠIH VASI.....	79
CIRIL VNUK SKORAJ POZABLJENI DROBIŽ MINULIH DNI.....	96
PETER LUKNJAR STARA ZEMLJIŠKA KNJIGA KOT VIR RODOSLOVNIH INFORMACIJ.....	106

Vsebina pete številke

Od 2009. leta naprej sem urednikovanje strokovne publikacije Zgodovinski zapisi in drugih izdanih knjig našega društva prevzela Manica Hartman.

V uvodniku šeste številke sem zapisala misel priznanega matematika in fizika Alberta Einsteina: *Ne pozabite, da so čudovite stvari, ki se jih učite v šolah, delo mnogih generacij. Vse to znanje, ki vam je položeno v roke, je dediščina, ki jo spoštujte, jo bogatite in nekega dne zvesto prenesite na svoje otroke...* In s prav to željo, prenesti dediščino na naše potomce in jo ohraniti, je bilo ustanovljeno tudi Zgodovinsko društvo Ormož.

Avtorji dvanajstih prispevkov so bili predvsem člani Zgodovinskega društva Ormož, ki se profesionalno ali ljubiteljsko ukvarjajo z raziskovanjem preteklosti (Tone Luskovič, Franc Krnjak, Zdenka Kresnik, Aljaž Kovačič, Peter Luknjar, Rajko Topolovec, Brane Lamut in Nevenka Korpič), sodelovala sta tudi prof. Sašo Radovanovič iz Maribora in direktor Zgodovinskega arhiva Maribor Ivan Fras. Svoje raziskovalne naloge so prispevale tudi učenke OŠ Ormož (Monika Ivanuša & Tjaša Malec ter Maruška Korpič Lesjak); dela teh so nastala v okviru šolskih projektov. V Zgodovinskem društvu smo sodelovanja mlajše generacije veseli, saj pripravijo zanimive in kvalitetne prispevke, prav tako pa vedno znova stremimo k temu, da povabimo k sodelovanju avtorje, ki pripravljajo kakšno zanimivo raziskovalno, magistrsko ali doktorsko nalogo na temo, ki obravnava območje ormoške, središke ali tomaževske občine.

V omenjenih zapisih so predstavljeni dogodki in ljudje iz omenjenih občin. Teme so zelo pestre, saj поблиže spoznamo Središče v času Ivana Dečka, znane osebnosti tomaževske občine 19. stoletja, s področja arheologije lahko preberemo o shrambnih posodah prazgodovinskega Ormoža, zajeti pa so tudi mejniki iz 100-letne tradicije Kulturnega društva Podgorci...

Žal so se v tem letu zgodili tudi žalostni dogodki. Zapustila sta nas dva pomembna člana Zgodovinskega društva Ormož Zvonko Bešvir in Stanko Medik. Zvonka se bomo spominjali predvsem kot enega najzaslužnejših članov Zgodovinskega društva, ki se je znal vživeti tudi v gledališke like in jih upodobiti pod sojem odrskih žarometov. Stanko pa je svojo ljubezen do slovenske besede, zgodovine in poezije izražal predvsem kot aktiven član raznih društev in ob mnogih kulturnih dogodkih.

Predstavitve Zgodovinskih zapisov 16. aprila 2010. Foto: Štefan Hozyan.

Prof. Sašo Radovanovič je pripravil zanimiv prispevek, ki opisuje tudi čarovniške procese v Ormožu v 17. stoletju.

Slika prikazuje preizkus z vodo. Če je bila obtoženka prava čarovnica, jo bo voda, ki je čista in simbol nedolžnosti, izvrгла. V tem primeru so obtoženko sežgali. Če pa je v vodi utonila, je bila njena nedolžnost dokazana.

V sedmi številki (2010) so zbrani prispevki petnajstih avtorjev, ki nam približajo že znane zgodovinske dogodke in arheološke vire, obenem pa nam povedo tudi kaj novega, zanimivega in še nerazkritega.

Naša želja je bila, da najdejo pot na vaše knjižne police in da vas pripravijo k razmišljanju in obujanju spominov, so morda dobrodošlo branje za nova spoznanja ali zgolj za kratek čas. Avtorji prispevkov so bili: direktor Policijske uprave Slovenj Gradec dr. Jurij Ferme, predsednik OZVVS Ormož Miran Fišer, zgodovinar po duši in zbiratelj Mirko Fekonja, višji znanstveni sodelavec Zgodovinskega Inštituta Milka Kosa ZRC SAZU doc. dr. Boris Golec, urednica Zgodovinskih zapisov Manica Hartman, študenta zgodovine Denis Jambriško in Aljaž

23. decembra 2009 smo postali ponosni prejemniki zlate plakete Občine Ormož.

Kovačič, kustos arheolog Brane Lamut, Ernest Pleh iz Velike Nedelje, upokojeni dipl. inženir organizacije dela Rajko Topolovec in arheolog, konservatorski svetnik Ivan Tušek.

- Jurij Ferme
- 6 **ZGODOVINA NASTANKA MEJNEGA PREHODA ZA MEDNARODNI CESTNI PROMET SREDIŠČE OB DRAVI**
Mirko Fekonja
- 14 **POMEN REDNE POŠTNE IN OSEBNE ZNAMKE TER FILATELIJA NA ORMOŠKEM**
Miran Fišer
- 17 **VOJNA ZA SLOVENIJO LETA 1991 IN VOJAŠKI OBVEZNIKI Z OBMOČJA OBČINE ORMOŽ**
Miran Fišer
- 27 **PRISPEVEK K ANALIZI VIROV KADROVSKE POPOLNITVE TERITORIALNE OBRAMBE OBČINE ORMOŽ V OBDOBJU OD 1980 DO 1990**
Boris Golec
- 37 **LUDVIK KOFLER S KOGA (1876–1914)**
Eden zadnjih Valvasorjevih potomcev na Slovenskem in imetnik neznanih »družinskih zakladov«
Manica Hartman
- 46 **»VSE, KAR JENKO NOSI, SE LAHKO PREPROSI«**
Kmečka ženska, moška in otroška oblačila iz ormoškega okolja
Denis Jambriško
- 58 **PREIVALSTVO MESTA ORMOŽ V CELOTNEM OBDOBJU OD 16. DO POZNEGA 18. STOLETJA**
Franc Krnjak
- 63 **”MÜENCHENSKI” ZLOČIN**
Aljaž Kovačič
- 67 **ORMOŽ OD NASELBINE DO MESTA**
Nevenka Korpič
- 72 **OD ZIBELKE DO GROBA**
Šege življenjskega kroga
Maruša Korpič Lesjak
- 80 **FRAN RAKUŠA IN DOMOZANSTVO ORMOŠKEGA OKRAJA**
Brane Lamut
- 88 **MLADINSKI ARHEOLOŠKI TABOR – ORMOŽ 2010**
Stari Egipčani
Ernest Pleh
- 92 **VLOGA ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN ORMOŽ TER SODELOVANJE S TERITORIALNO OBRAMBO**
Rajko Topolovec
- 97 **SKRITI OTROCI IZ KONCENTRACIJSKEGA LAGERJA OZNE STRNIŠČE V ORMOŽU**
»Petrička« smo imeli tudi v Ormožu
Ivan Tušek
- 110 **SONDIRANJE NA RIMSKI VILI RUSTICI V PAVLOVCIH PRI ORMOŽU**

Vsebina sedme številke Zgodovinskih zapisov.

Anton Luskovič, KOLARIČEVI FANTJE S KOGA – Jožef, Franjo, Mirko, Miran in Branko, domoljubi, dobrovoljci in stebri slovenstva

Zapis govori o pogumnih in velikokrat tudi usodnih človeških odločitvah, kot v primeru Kolaričevih fantov iz Jastrebcov (Kog). Gre za predstavitev fenomena slovenskih dobrovoljcev v I. in II. svetovni vojni, ki sta, ob nepopisni tragediji in bedi ljudi na frontah, prelomila staro in odprla novo dobo sveta. Prispevek opisuje tudi tragedijo Kolaričeve družine, ki je v obeh svetovnih vojnah izgubila štiri mlada življenja.

Rajko Topolovec, »MATJAŽEVA VOJSKA« NA ORMOŠKEM

Pobuda za pisanje o novodobnih križarjih na Ormoškem izbaja iz pridobljene informacije v obsežni publikaciji Dr. Mateje Čoh iz SCNR: ZA SVOBODO, KRALJA IN DOMOVINO – ilegalne skupine v Sloveniji med letoma 1945 in 1952. Na 138. strani je namreč omenjeno, da so »križarji« avgusta 1947 izropali Vinogradniško zadruge – Jože Kerenčič na Kogu. Kot domačinu mi je ta dogodek iz lokalne zgodovine obudil že malce obledeli spomin, ko sem se kot kratkohlačnik v Jastrebcih pri Sv. Bolfenku na Kogu tudi sam srečal s križarji – Matjaževo vojsko na Slovenskem.

Nevenka Korpič, DRAVSKI SOKOL SREDIŠČA OB DRAVI 1911–2011

... naša skupna vez – sokolska ideja ...

V letu 2011 je minilo 100 let od ustanovitve središkega Sokola. Prispevek obravnava zgodovino sokolskega gibanja na Slovenskem, delovanje Dravskega sokola Središča ob Dravi ter v nadaljevanju delovanje Društva za telesno vzgojo Partizan Središče ob Dravi.

4. julija 2012 smo v Grajski pristavi Ormož predstavili osmo številko (za leto 2011) naše strokovne publikacije, katere prispevki nam lahko pomagajo razumeti pretekla dogajanja in dogodke ter pomagajo spoznati in dognati več o tistih osebah, o katerih se ne govori bodisi iz političnih ali verskih razlogov ali pa jih je slovenska zgodovina neupravičeno pozabila. V zapisih smo želeli osvetliti pomembne dogodke, kulturne spomenike, ustanove, pisna pričevanja... kot tudi osebe ali skupino oseb, ki so delovale v določenem času. Publikacijo smo kot pretekla leta izdali s finančno pomočjo Občine Ormož in s skupnimi močmi naših mnogih prijateljev, članov društva in strokovnih sodelavcev iz različnih institucij (podajam avtorje, naslov prispevka in sinopsis).

Franc Krnjak, VRAMČEVA KRONIKA – ŽIVI SPOMENIK SLOVENSTVA

Razprava o življenju in delu Trubarjevega sodobnika, Ormožana Antona Vramca, je strnjena refleksija zgodovinskih hipotez, nikakor ni nujno, da so le domneve. Pri temeljitem prebiranju Vramca in njegovih sodobnikov, pregledu Miklošičevih slovstvenih del, ki so v krajši obliki povzeta v Šumanovih Slovencih, in pragmatični interpretaciji dogodkov hrvaške zgodovine, se odpre novo obzorje zgodovine Slovencev, še posebej zgodovinski oris panonskih Slovencev.

Maruša Korpič Lesjak, OD ZDRAVILSTVA DO LEKARNIŠTVA

Lekarništvo na Ormoškem

V Ormožu so tako kot drugod v preteklih stoletjih skrbeli za zdravstveno oskrbo meščanov, kot je to bilo običajno v drugih mestih na Štajerskem.

Jožica Megla, 90 LET ŽUPANOVE KAPELE V CVETKOVCIH

V članku je predstavljen kratek opis Županove kapele, ki leži v vzhodnem delu vasi Cvetkovci ob magistralni cesti Ptuj–Ormož. Kapela je stara 90 let, zgradili pa so jo po 1. svetovni vojni. Ob 90-letnici je doživela temeljito prenovo in bila blagoslovljena na isti dan kot 1920. leta.

Ivan Tušek, ARHEOLOŠKA IZKOPAVANJA V ILIRSKI ULICI V ORMOŽU LETA 2004

Leta 2004 so bila izvedena arheološka zaščitna izkopavanja na območju mestnega jedra Ormoža, ki je z občinskim odlokom zaščiteno kot kulturna dediščina pod EŠD 500. Našli smo v geološki osnovi arhitekturne ostaline (linije lesenih kolov), kose prazgodovinskega ilovnatega ometa, odlomke keramike in bronasto iglo s spiralno zavito glavico iz obdobja KŽG.

Nina Mertik, GRAJSKO GOSPODARSKO POSLOPJE V ORMOŽU JE DOBILO NOVO PODOBO IN VSEBINO

Grajski kompleks v Ormožu je sestavljen iz treh delov, iz srednjeveško zasnovanega in obnovljenega gradu, ki stoji na pomolu nad reko Dravo, z lepo ohranjenim in vzdrževanim grajskim parkom ter grajskim gospodarskim poslopjem, ki se razteza v zaledju gradu proti severovzhodu in je dobil novo podobo in vsebino. V novem objektu sta se združili dve kulturni sili Ormoža, Glasbena šola Ormož in Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož..

Brane Lamut, OB ARHEOLOŠKI RAZSTAVI V PRENOVLJENIH PROSTORIH NEKDANJE ORMOŠKE GRAJSKE PRISTAVE

V članku je predstavljeno gradivo razstave »Od igrače do žare – tematska predstavitev ormoške poznobronastodobne in železnodobne lončenine (11.–1. stoletje pred našim štetjem)«, ki nam skuša približati različne rabe keramike v mlajši kulturi žarnih grobišč ter v halštatski in v latenski kulturi.

Manica Hartman, GRAJSKA PRISTAVA V ORMOŽU JE DO DANES GOSTILA ŠTEVILNE PRIREDITVE

Obnovljena Grajska pristava je na 2200 kvadratnih metrih nov hram glasbene umetnosti in kulture, v katerem delujeta Glasbena šola Ormož in ormoška enota Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož. Slovesno odprtje je doživela 16. septembra 2011, ko so se številni gostje, skupaj jih je bilo okrog 800, udeležili slovesnosti. Vsi, ki so sodelovali pri tem projektu, so zaslužni, da je obnova spomeniško zaščitene objekta uspela. S preudarnimi in z izvirnimi rešitvami so ga uspeli rešiti pred rušenjem in mu z novo podobo omogočili pot v pestro muzejsko, glasbeno, ne nazadnje tudi v bogato kulturno in družabno dogajanje.

5. februarja 2013 smo predstavili dvojno številko naše strokovne publikacije. Deveta številka se nanaša na minulo leto 2012, medtem ko je deseta številka publikacije redna izdaja za leto 2013. Zbrani prispevki so časovno zajeli širok razpon, posegali so namreč v kar nekaj zgodovinskih obdobjih. Prvi prispevek nas popelje v zgodnji novi vek, da spoznamo Ormož in njegove prebivalce, nato sledijo prispevki, ki se vsebinsko nanašajo na kasnejša obdobja, od začetka 17. do prve četrtine 20. stoletja. Najobsežnejši prispevek publikacije predstavlja avtobiografija Ivana Kukovca, ki je delno že bila objavljena v naših prejšnjih številkah, v teh dveh pa sledi nadaljevanje njegovih spominov. Avtorji prispevkov so bile osebe, ki se poklicno (prof. angleščine in zgodovine Ana Janžekovič, prof. zgodovine dr. Aljaž Kovačič, kustos arheolog Brane Lamut, prof. dr. Boris Golec iz Zgodovinskega Inštituta Milka Kosa v Ljubljani, dr. Ivan Rihtarič, nekdanji direktor Ljudske univerze v Gornji Radgoni) ali zgolj ljubiteljsko (člana društva, domoznastvenik Franc Krnjak in predsednik društva, pravnik Tone Luskovič, dipl. inž. agronomije Ivan Kukovec ter dijakinja Maruša Korpič Lesjak in osnovnošolci Teja Kosi & Eva Ivanuša & Tilen Rajh) ukvarjajo s proučevanjem različnih zgodovinskih virov.

Tokrat Zapisi na kar 150 straneh

V torek so v Beli dvorani v Ormožu predstavili novo, dvojno številko Zgodovinskih zapisov, ki so nastali v lanskem in letošnjem letu. To ne pomeni, da letos ne bo izšla še kakšna številka ali da so člani Zgodovinskega društva Ormož svoje delo za letos že končali, saj prispevki za naslednjo publikacijo že nastajajo, je povedal predsednik Anton Luskovič.

Zgodovinsko društvo Ormož deluje že 14 let in je s svojimi številnimi dogodki – simpoziji, razstavami, postavitvami spominskih obeležij – eno aktivnejših na območju vseh treh občin. V tem času se še posebej posvečajo založniški dejavnosti, saj so mnenja, da iz poznare časa lahko iztrgajo le objavljene intervjue in analize zgodovinskih dejstev ter zapisane osebne spomine in doživljanja. Vsi avtorji prispevkov Zgodovinskih zapisov so poklicno ali zgolj ljubiteljsko ukvarjali s preučevanjem preteklosti, prispevke pa so tudi tokrat ustvarili brezplačno, kar je še

posebej razveseljuje, saj društvo nima sredstev za honorarje. Ponosni so, da je med avtorji tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Boris Golec, ki je v Zgodovinskih zapisih že drugič objavil tehen in raziskovalno pomemben prispevek, tokrat o „Hrvaški Prlekiji“ – fenomenu jezikovno-kulturne kroatizacije v 18. stoletju. Tokratne, kar 150 strani obsegajoče Zgodovinske zapise je uredila Manica Hartman. Prinašajo deset prispevkov in zajemajo časovni razpon med zgodnjim novim vekom pa vse do polovice 20. stoletja. Najobsebniji del Zapi-

sov predstavlja avtobiografija Ivana Kukovca, ki je bila delno že objavljena. Nadaljevanje spominov Kaj vse lahko doživi Priček, če gre v svet, je prijetno in zanimivo branje. Aljaž Kovarčič je predstavil prebivalstvo mesta Ormož v zgodnjem novem veku, Brane Lamut je v svojem prispevku razložil pomen iniciale NRUR, vklesanih v kamniti grbi mesta, Franc Krnjak pa je zbral podatke o Humu v cerkveni kroniki. Osnovnošolci OŠ Ivanjkovci Tea Kosi, Eva Ivanuša in Tilen Rajh so s pomočjo mentorja Boštjana Rajha preučevali obdobje druge svetovne vojne v njihovem domačem kraju. Vskladanje življenja so spoznali tudi skozi intervjuje s starejšimi krajani. Tone Luskovič je v zapisih Vide Luskovič našel bogat vir za opis organiziranja in delovanja SPZZ – Slovenske protifašistične ženske zveze po 2. svetovni vojni. V prispevku Ane Janžekovič pa je povzeto delovanje dramske dejavnosti v Ormožu, ki je po 2. svetovni vojni ponovno začela leta 1955. Dr. Ivan Rihrtarič opisuje prekop znanega ilirca grofa Janka Draškoviča, čigar posmrtno ostanke so leta 1893 iz Gornje Radgone prenesli v Zagreb. Maruša Korpič Lesjak pa je pisala o dr. Ivanu Bersaku in njegovih Ormoških spominih.

Sicer pa predsednik Luskovič pravi, da imajo v društvu še nekaj neuresničenih načrtov. Radi bi izdali zbornik simpozija, ki so ga posvetili Janku Lešničarju, z glavnim poudarilom na združništvu in pa še neobjavljen material o Pušencih. Gre za Kroniko Pušencev, ki jo je napisal dr. Trstenjak, odkrili pa so jo v Pokrajinskem arhivu v Mariboru. Pravkar se pripravlja prepis originala, ki je v izredno slabem stanju. Finančno društvo izdaje samo ne bo zmoglo, s pomočjo širše skupnosti pa bi projekt zelo radi speljali, saj gre za velik in krasen prispevek ormoških preteklosti, je poudaril Luskovič.

Namesto glasbenega nastopa so ob predstavitvi Zgodovinskih zapisov zavrteli alpinistični film Nepal 2012 avtorja Aleksandra Kelneriča. Film je nastal novembra s sprotnim snemanjem ob snemanju gradiva za oddajo o osemitisočkah slovenskih odprav, ki jo pripravlja Viki Groščič. Odpravili so se pod Šiša pagmo, neobljuden in nedotaknjen košček sveta. Film je dolg 35 minut, prikazuje pa pogled na običajen vsakdan tega dela sveta, kot se ponuja naključnemu popotniku. Film nima besedila, spremlja ga le glasba.

Viki Ivanuša

Predstavitve nove številke Zgodovinskih zapisov so se udeležili avtorji člankov, člani društva in ljubitelji zgodovine, zapise pa sta predstavila urednica Manica Hartman in predsednik društva Anton Luskovič.

Viki Ivanuša, Štajerski tednik, 8. 3. 2010, št. 10.

področje glasbe se nanaša tudi prispevek prof. dr. Darje Koter iz Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani. Avtorica predstavlja tri glasbene avtomate iz Zbirke Sluga, značilne za meščansko okolje 19. stoletja. Predsednik Zgodovinskega društva Ormož Anton Luskovič je pripravil članek o nekdanji zemljiški posesti – dominiju Veliki Kog, ki je bila vse do konca druge svetovne vojne v lasti avstrijskih veleposestnikov. Poznavalec in raziskovalec lokalne zgodovine Huma prof. Peter Luknjar je pripravil prispevek o zanimivi življenjski poti humskega rojaka dr. Ivana Zorjana, o katerem je znanih le malo podatkov. Drugi prispevek s področja Huma je pripravila dijakinja Maruška Korpič Lesjak; opisuje danes že skoraj pozabljeno dejavnost, kako so se v preteklosti ukvarjali s trenjem litavskega apnenca v humskem kamnolomu in z žganjem apna v apnenicah. Zadnji prispevek je obenem tudi raziskovalna naloga osnovnošolcev. Hana Rakuša, Karmen Bogša in Tilen Rajh so s pomočjo mentorja Boštjana Rajha, prof. zgodovine in nemščine na OŠ Ivanjkovci, opisali življenje kmetov v Ivanjkovcih med svetovnjima vojnama, kmečka dela in tudi viničarske odnose med lastniki vinogradov in viničarji.

11. marca 2014 smo tako predstavili našo novo publikacijo, hkrati pa v nadaljevanju večera prisluhnili orisu likovnih del razstave slikarja Gregorja Samasturja, ki jo je ob skupnem dogodku postavil na ogled Pokrajinski muzej Ptuj Ormož.

Iz prispevka avtorice Darje Koter. Glasbena skrinjica s kovinskim diskom, konec 19. st., Zbirka Sluga, PMPO. Foto Nina Mertik.

Iz prispevka kustosa arheologa Braneta Lamuta. Izsek iz bakroreza: Georg Matthäus Vischer: *Statt und Schloss Friedau (Mesto in grad Ormož)*, iz: *Topographia Ducatus Stiriae*, Graz 1681. Svetleje je prikazan zahodni trakt nekdanjega observantskega samostana manjših bratov, ki je danes še edini ohranjen.

avli Občine Ormož, ki sva jo avtorja Manica Hartman in Mirko Fekonja predstavila tudi v vsebini Zapisov. Del razstave so bili tudi likovni in literarni izdelki učencev in učiteljev OŠ Miklavž. Krajši zapis o spominih na vojno nam je zaupal Jože Ambrož, čigar oče Ivan je bil štiri leta na različnih bojiščih prve svetovne vojne.

V Zgodovinskem društvu Ormož smo se tako s simpozijem, z razstavo in s publikacijo poklonili spominu na to največjo svetovno morijo, kajti varen svet, kakršnega je poznalo 19. stoletje, je s prvo svetovno vojno razpadel. Življenje se je razblinilo med podobami strelskih jarkov in mrtvecev... občutjem groze in strahu več milijonov življenj...

Tudi predstavitel bogate vsebine dvanajste strokovne publikacije Zgodovinski zapisi smo ponovno združili z muzejskim dogodkom, tokrat s predavanjem *Krize, sestavni del gospodarskega življenja*. Predavatelj je bil direktor Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož dr. Aleksander Lorenčič.

Za bogato vsebino 12. številke Zgodovinskih zapisov so zaslužni avtorji referatov simpozija *1. svetovna vojna in razmere na ormoškem območju*, ki se je odvijal 12. decembra 2014 v Beli dvorani Grajske pristave Ormož. Prispevke so pripravili sodelavci Zgodovinskega arhiva Ptuj Katja Zupanič, Nataša Majerič Kekec in Branko Oblak, mag. Nataša Kolar iz Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož, dr. Ivan Rihtarič iz Radencev in Franc Krnjak ter Anton Luskovič iz Zgodovinskega društva Ormož. Na simpoziju so sodelovali učenci OŠ Miklavž pri Ormožu z učiteljem Leonom Lahom, ki so uvodoma poskrbeli za pester kulturni program. Po končanem simpoziju je sledil ogled razstave ob 100-letnici začetka 1. svetovne vojne v

Vljudno Vas vabimo na združeni prireditvi
Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož in
Zgodovinskega društva Ormož,
ki bosta **v torek, 3. marca 2015,**
v Beli dvorani Grajske pristave Ormož:

- ob 17. uri predstavitev **Zgodovinskih zapisov XII,**
- ob 17.30 uri predavanje **dr. Aleksandra Lorenčiča,**
Krize, sestavni del gospodarskega življenja.

Veselimo se srečanja z vami.

POKRAJINSKI MUZEJ PTUJ ORMOŽ
GRAJSKA PRISTAVA ORMOŽ

Vabilo na združeni prireditvi.

Povzetek

V prispevku podajam nekaj podatkov iz vsebine dosedanjih izdanih strokovnih publikacij Zgodovinski zapisi Zgodovinskega društva Ormož, ki praznuje v letošnjem letu osemnajst let svojega delovanja. Vsa leta delovanja sodelujemo s Pokrajinskim muzejem Ptuj Ormož, Enoto Ormož in z drugimi institucijami in posamezniki, s pomočjo katerih so naši zastavljeni cilji tudi doseženi.

V okviru svojega založniškega delovnega programa so si takratni člani Zgodovinskega društva leta 2003 zadali nalogo periodičnega izdajanja lastne publikacije, ki so jo poimenovali Zgodovinski zapisi. Doslej smo v štirinajstih številkah objavili že sto triinpetdeset prispevkov s področja arheologije, etnologije, umetnostne zgodovine, zgodovine... – vse z namenom razširiti naše kulturno obzorje in védenje o ljudeh in dogodkih, ki so zaznamovali vsakdanjik širšega ormoškega območja v bolj ali manj časovno oddaljeni preteklosti. Zgodovinski zapisi so od leta 2015 dostopni tudi v digitalni obliki na spletnem naslovu Digitalne knjižnice Slovenije, s čimer se lahko tudi malo pohvalimo, saj smo, kolikor nam je znano, edino Zgodovinsko društvo v Sloveniji, ki je k temu pristopilo. V tem času smo sodelovali z mnogimi, v nadaljevanju omenjenimi avtorji prispevkov, katerim se že na tem mestu iskreno zahvaljujemo za njihov trud in čas, k sodelovanju pa jih vabimo tudi v prihodnosti. Zahvala velja prav vsem članom društva ter drugim, ki ste na kakršen koli način prispevali k uresničitvi in uspehu naše periodične publikacije.

Ključne besede: Zgodovinsko društvo Ormož, Zgodovinski zapisi.

Literatura

- Zgodovinski zapisi I (ur. Robert Belec, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2004.
Zgodovinski zapisi II (ur. Robert Belec, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2005.
Zgodovinski zapisi III (ur. Zdenka Kresnik, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2006.
Zgodovinski zapisi IV (ur. Zdenka Kresnik, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2007.
Zgodovinski zapisi V (ur. Zdenka Kresnik, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2008.
Zgodovinski zapisi VI (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2009.
Zgodovinski zapisi VII (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2010.
Zgodovinski zapisi VIII (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2011.
Zgodovinski zapisi IX/2012 & X/2013 (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2013.
Zgodovinski zapisi XI (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2014.
Zgodovinski zapisi XII (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2015.
Zgodovinski zapisi XIII/2016 & XIV/2017 (ur. Manica Hartman, Zgodovinsko društvo Ormož), Ormož 2017.